

ЦРКВА ИЗМЕЂУ ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ДРУШТВЕНОГ СЕКТОРА

Abstract. Рад представља покушај и предлог дефинисања појмова који се најчешће користе приликом разматрања односа државе и Цркве и места Цркве у савременом, цивилном друштву, а око чијег садржаја постоји неразумевање и неслагање. Посебно се појам *приватно* различито разумева на Западу и Истоку а услед различитих историјских прилика у последњих 50 година. Приватно као основ има слободу која је и основна претпоставка вере.

Кључне речи: индивидуално, приватно, јавно, државно, друштвено, слободна воља

Наш скромни допринос анализи сложене и актуелне теме односа Цркве и државе састојао би се, превасходно, у појашњењу и предлогу за одређење појединих појмова које сматрамо основним и чија се употреба не може избећи али око чијег садржаја постоји неслагање, неразумевање и конфузија. Ти основни појмови би били : индивидуално, приватно, јавно, државно и друштвено. Предлог дефинисање садржаја ових појмова, сматрамо, може многе неспоразуме да предупреди.

Горе наведени појмови које ћемо покушати да одредимо, су постали нарочито актуелни у последњој деценији 20. века са сломом комунизма у источној Европи од када почињу да се примећују разлике у њиховом разумевању, што се одражава и преноси на односе државе и Цркве у тим земљама као и на разумевање места Цркве у друштву. Религија у тим земљама, укључујући наравно и Србију и Црну Гору, поново добија на значају, враћа се у јавни живот и тражи своје, одговарајуће место. Неки су теоретичари тај процес назвали Божијом осветом, Божијим реваншом, деприватизацијом вере итд. И баш око поменутог појма *приватно* постоји највеће неразумевање и различито схватање Запада и Истока. На Западу (истина после вековних борби и недоумица) овај појам, у оквирима религије, значи да она припада и извире из слободе сваког појединца и да не може бити наметнута или негирана од стране власти и било које државе. Схваћена у овом смислу *приватност*, односно слобода вере, спада у једно од највећих достигнућа модерног човека у односу на тоталитаризам и апсолутизам који су познавале средњовековне државе. Подсетимо се на правило *чија је регија, односно територија, тога је и религија*, тј. да религијска припадност хегемона одређује и религијску припадност поданика, које је било само једна степеница (у то време чак и позитивна) у превазилажењу верских сукоба који су

потресали Европу 16. и 17. века. На Истоку је, опет, у време комунизма појам *приватно* другачије разумеван. То да је религија приватна ствар значило је јавну и друштвену забрану религије, односно забрану јавне манифестације верских осећања. Вера се могла манифестовати у строго и апсолутно одређеним просторима, а то су храм и кућа. У овом се случају приватно поистовећивало са тајним и индивидуалним. Разрешење ове дилеме би било следеће - *приватно* је у супротности са појмом *државно*. Исто тако он се не поистовећује са *индивидуалним*. Вера, како смо већ рекли, подразумева слободу, слободну одлуку сваког појединца. Треба ли подсећати да Никео-цариградски Символ вере почиње глаголом веровати у првом лицу јединине – **верујем**, ја верујем и то је израз **моје** слободне воље. Нечија вера може бити индивидуална, појединачна, да само та особа, једина на свету, верује баш тако, али, по правилу, она је колективна, односно изражава се у заједници са другим људима. И као таква, она и даље остаје приватна, тј. изабрана и жељена од самих појединаца. И то је чињеница коју држава мора апсолутно да поштује. Она треба да обезбеди, на основу закона, простор и претпоставке за остварење оваквих приватних иницијатива и избора, под основним условом да ти појединачни или колективни избори не угрожавају другог или, пак, не угрожавају друштвени интерес. Карактеристика модерне државе настале, између осталог, и на вишевековним верским сукобима као покушају њиховог решења, је религијски неутрална, секуларна држава, што не подразумева атеизам, како се неутралност често код нас схвата. Неутрално за државу значи односити се исто према свим грађанима и њиховим организацијама које поштују закон. Савез, можемо га назвати константиновском симфонијом између државе и Цркве није карактеристика модерне државе и то је чињеница коју би Црква требало позитивно да вреднује, зарад свога добра. На овај начин се вера и Црква штите од самовољног и насилног мешања државе у црквени живот. Односи између државе и Цркве се у модерној држави регулишу законом, а не било чијом добром или лошом вољом. Увид, макар и површан, у политичку и црквену историју модерне Србије 19. и 20. века показује да је у тим, никад до краја одређеним односима симфоније између државе и Цркве, увек страдала Црква и постајала једна од служби државне администрације са мањом или чак потпуном контролом од стране државе, а никад обрнуто. Позивамо се у овом ставу, на истраживање Слободана Марковића о проблему клерикализма у Србији. Православна Црква, заправо, у односу на државу никада није имала снаге да наметне своју вољу јер је за то потребна велика економска и политичка моћ, коју Црква никада није имала, а нити је томе тежила. У том смислу, зарад слободе Цркве, природни простор деловања и

места Цркве је *друштво*, што је, опет, појам различит од појма *држава*. Друштво, цивилно друштво је простор ван државне управе и економије у коме су сви актери равноправни и у коме нема никакве принуде и силе, јер је легитимна сила карактеристика државног апарата али не и друштвене сфере. Друштвени простор подразумева да се сви грађани и њихове организације у њему равноправно заузимају за оно што им је важно.

У овом смислу, сам наслов који смо дали излагању *Црква између јавног и приватног* се показује као лажна дилема која, ипак, може да нам послужи за коначно разграничење и објашњене појмова које смо навели.

Приватно – значи слободно, оно што је моја приватна одлука у коју нико, па ни држава, не може да се меша, у овом случају по питању вере и припадности Цркви. Вера остаје приватна и кад се изражава *индивидуално* или *колективно*. Она се, исто тако, изражава јавно, у јавности, сем у случају кад је гоњена, па се изражава тајно. Дакле, приватно и јавно нису супротни појмови, већ је јавно у супротности са тајним, а оно што је приватно може бити јавно као у случају вере. Као приватна, вера не подразумева наметање али ни негирање од стране *државне власти*, већ се она, као таква, изражава и делује у области друштва, на основу сопственог устројства и у општим оквирима позитивног законодавства.

Закључујући, још једном желимо да нагласимо колико је за веру битна, одлучујућа, слободна одлука и да изразимо наду да су далеко иза нас времена када су људи били гоњени зарад свог мишљења и веровања, зарад своје, дакле, приватности, али, исто тако, зарад те исте слободе, да су за нама и различити облици теократије или државне религије које намећу веру уз помоћ државног апарата. То су лице и наличје исте реалности.

Коришћена литература:

1. Petru Joanis, *Χριστιανισμός και κοινωνία*, изд. Βανίας, Солун 2004.
2. Kalaidzidis Pantelis, *Ορθοδοξία & Νεωτερικότητα*, изд. Ινδικτός, Атина 2007.
3. Марковић Слободан, *Црква и политика*, Српска православна црква у Србији и држава: клерикализација или цезаропапизам, http://www.filg.uj.edu.pl/~wwwip/postjugo/texts_display.php?id=117, 25.04.2008.

Протојереј ставрофор др Зоран Крстић је доцент на катедрама за канонско право и социологију хришћанства на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Студирао је и докторирао на Богословском факултету у Солуну, Грчка, из области социологије хришћанства. Ректор је Богословије Светог Јована Златоуста у Крагујевцу.